

BROEKER

BIJDRAGEN

Uitgave van de Vereniging "Oud Broek in Waterland"

Verschijnt 1 tot 2 maal per jaar.
Wordt aan de leden gratis toegezonden. Redactie-adres: De Erven
26, 1151 AT, Broek in Waterland

Gehele of gedeeltelijke overname van de inhoud slechts met toestemming.
Copyright ©2005 Broek in Waterland
Nr. 51 (april 2005)

**Archiefgegevens over de beoefenaars van beroepen en ambachten
in Broek in Waterland in de 17^e en 18^e eeuw.**

Het dagelijks dorpsleven heeft er hier in het pre-industriële tijdperk structureel anders uitgezien dan thans. 's Ochtends geen massale uittocht naar het werk in Amsterdam of nog verder weg, maar beroepsuitoefening veelal aan huis of tenminste in het eigen dorp.

Dat gold natuurlijk niet voor de vele zeevarenden die Broek in de 17^e eeuw telde en die vaak maandenlang van huis waren. Maar als deze beroepstak in de volgende eeuw hier sterk aan belang inboet, vinden de meeste mannen hun werk in de eigen omgeving en ook het groeiend aantal renteniers zal in de regel thuis te vinden zijn geweest.

Op de volgende bladzijden wordt gepoogd om aan de hand van een groot aantal vermeldingen in verschillende historische bronnen een beeld te scheppen van de dorpsse bedrijvigheid die hier in vroeger eeuwen dagelijkse realiteit moet zijn geweest. Het gebodene heeft nadrukkelijk niet de pretentie een overzicht van de verschillende beroepstakken in Broek te geven of hun sociaal kader te schetsen.

Vragen van demografische aard, zoals bv.: hoe verhield de beroepsbeoefening in Broek zich tot die in de overige Waterlandse dorpen, of: hoe groot was omstreeks 1750 het percentage veehouders ten opzichte van de ambachtslieden, vindt men hier dus niet gesteld of beantwoord. Daarvoor is nog altijd het driedelige boek Van A.M. van der Woude uit 1972 onontbeerlijk ¹).

---

¹ Het Noorderkwartier. Een regionaal historisch onderzoek in de demografische en economische geschiedenis van westelijk Nederland van de late middeleeuwen tot het begin van de negentiende eeuw. Wageningen 1972.

Bij de presentatie van de navolgende vermeldingen is gekozen voor de meest simpele vorm: het alfabet. Geen chronologische dwarsdoorsneden dus en ook geen classificatie in bv. dienstverlenende, agrarisch gebonden en semi-publieke beroepen. Niet meer of minder dan een van A tot Z gerangschikte lijst van beroepen en ambachten, met de personen die deze uitoefenden tussen ca.1600 en 1800. Dit tijdvak is gekozen, omdat er geen bronnen voor de 19^e eeuw bij de hand waren en voor de periode na 1900 al vrij wat te vinden is in de publicaties van mevr. Rümke, A.P.Bruigom, G.J.Mulder, J. Dekker, enz. Vanzelfsprekend is het allesbehalve een complete lijst. Alleen al niet omdat aan de schippers en andere zeelieden voorbijgegaan is en ook de agrariërs veelal buiten beeld blijven. En van de overige beroepsgroepen is het ook helemaal de bedoeling niet geweest een volledige opsomming te geven van allen die daarin werkzaam waren. Maar wel is getracht de archivalische vermeldingen toe te lichten met informatie over de betreffende personen of hun onderlinge verwantschap en de plaats waar zij woonden en werkten, Zo, hopen wij, ontstaat stukje bij beetje zicht op het gevarieerde, kleurrijke en levendige dorpsleven dat Broek heeft gekend. En niet alleen zicht, wie goed luistert hóórt ook het geklop van de hamers der smeden, timmerlieden en kuipers, het vullen der turf-tonnen, het knapperen van de bakkersvuren, de sonore roep der nachtwakers, misschien zelfs het krassen van de ganzenpennen in de handen der schoolmeesters, notarissen en assuradeurs. Wat hier bijeen is gebracht draagt noodzakelijkerwijs een fragmentarisch karakter. Men zie het als de bouwstoffen voor een lopend verhaal, dat mogelijk ooit eens door een volgende auteur in boekvorm gepubliceerd wordt. Er is veel bij dat zich naadloos voegt in een algemeen beeld van de werkzame bevolking in een doorsnee plattelandsdorp, maar er zitten ook verrassingen tussen, als een diamantsnijder, een geweermaker, een koperslager, een Franse-kostschoolhouder en liefst twee passermakers.

GEBRUIKTE AFKORTINGEN:

- Arch.   Oud-archief van Broek in Waterland
- BTP   Mr P.C. Bloys van Treslong Prins en Mr. J. Belonje, Genealogische en heraldische Gedenkwaardigheden in en uit de kerken der Provincie Noord-Holland, dl.2, Utrecht 1928.
- Bruigom-Schoon   A.P.Bruigom, Waterland getekend door Cornelis Schoon (1719-1778), Alphen aan den Rijn 1979.
- Diac.rek.   Rekeningenboek der Ned.Herv.Diaconie. Alleen de jaren 1678-1693 zijn geraadpleegd. Dit deel is in particulier bezit; de overige berusten in het Waterlands Archief. Er bestaat van dit deel een transcriptie, die in een aantal exemplaren is verspreid. Het gebruik hiervan behoeft echter collationering met het origineel. Alle tezamen vormen de Diaconierekeningen een bijna onuitputtelijke bron van informatie over het 'dorpsleven. Ook de hier geraadpleegde jaren bevatten nog aanzienlijk meer gegevens dan in ons overzicht verwerkt werden.
- Diac.resol.   Resolutieboek, of Notulen der Regenten van het Diaconiehuys.1778-1797 (DH 4) en 1798-1825 (DH 5).
- DTB   Doop-, Trouw- en Begraafboeken.

- v.E. W. van Engelenburg, *Geschiedenis van Broek in Waterland* (van de 16e tot het begin der 19e eeuw), Haarlem 1907.
- fol. folium (blad).
- Hs.Verlaan Handschrift Verlaan. Een register van Broeker geborenen, getrouwden en overledenen uit de jaren 1680-1784, door Hilbrand Verlaan (1665-1728) e.a. Origineel in de stichting 'Archief Honig', maar een fotocopie in het Waterlands Archief. Zie Broeker Bijdragen 35, 1994.
- Kollis H.Kollis en Chr.van Vuure, *Jacob Arysz van Vuuren en Trijntje Corn.dr Muijs met hun afstammelingen*. 2 delen in één omslag, 1982.
- Lidm.lijst Lidmatenlijst der Ned.Herv. Kerk. 1632, 1648, 1665, 1692, 1739, 1747; de laatste gepubliceerd in *Gens Nostra* 31, 1976 pp. 39-44. Vaak werden de overlijdensdata later bijgeschreven.
- Ned.Patr. *Nederland's Patriciaat*, jaargang 1 (1910) →
- Not.arch. Notarieel archief.
- Nots. Notaris.
- Pers.Quot. *Personele Quotisatie*. Het kohier van deze belastingheffing is gepubliceerd in Broeker Bijdragen 44, sept. 2000.
- Reg.O.R. *Registers Oud-Rechterlijk Archief* nrs 3483-3488, Haarlem, Rijksarchief.
- Rooib. Rooiboekregister. Dit is een uittreksel uit de Rooiboeken. Er bestaan twee exemplaren, één geschreven A^o 1782, door IJsbrand Koker, het andere anoniem, in vrij slordig handschrift. Ze zijn niet helemaal gelijkloidend.
- Tegenw. staat *Hedendaagse historie, of tegenwoordige staat van alle volkeren*. 18, Amst.1750.
- Verp. Verponding (een huisbelasting).
- Vroedsch.res. Vroedschapsresoluties (d.w.z. besluiten van het dorpsbestuur).

Indien niet anders vermeld berusten de geëxcerpeerde archivalia in het Waterlands Archief, Wielingenstraat 75, Purmerend.

NB. Bij de opgave uit archiefstukken is herhaaldelijk geput uit vroeger gemaakte afschriften, uittreksels en kopieën. Het kan daarom voorkomen dat bij de verwijzingen de nummering of verblijfplaats veranderd is.

Er is ook in ruime mate en met dankbaarheid gebruik gemaakt van het vele materiaal dat afkomstig is van wijlen A.P.Bruigom en dat nu in de collectie van Oud Broek berust.

APOTHEKER.

In 1680 betaalt de Diaconie fl 16,- aan 'Isbrant Mars, Apoteker'.(Diac. rek.fol.27).

ASSURADEUR

Bij de Personele Quotisatie van 1742 worden drie assuradeurs aangeslagen, t.w. Jan Bakker, Jan Hillebrandsz Verlaan en Ijsbrant Voogt, wonende aan resp. het Havenrak, het Leeteinde en het Roomeinde. Veertig jaar later is blijkbaar het verzekeringswezen hier geheel in handen van de familie Ploeger. Het Amsterdamse Heerenboekje vermeldt in 1783 als Heeren Assuradeurs te Broek: Jacob Ploeger, Claas Ploeger en Cornelis Ploeger Claasz. Ze liggen alle drie in de kerk onder nog bestaande zerken begraven (BTP pp.190-193, 198). Maar het beroep was hier al veel ouder. In de 17^e eeuw gaf de 'Broeker Assurantie Compagnie' van tijd tot tijd financiële steun aan de Diaconie (Rek.1679 fol.20).

BAKKER

Broodbakker was een lucratief beroep, althans als er niet teveel van waren. In 1665 werd daarom door de vroedschap besloten, dat er maar twee bakkers in het dorp mochten zijn (Res. 17 mei 1665). Maar of daar erg strikt de band aan gehouden is? Niet veel later al vinden we gelijktijdig drie bakkers vermeld: één aan de Keerngouw nr. 3, waar in 1651 Goose Boudewijnsz Bakker (1605-1659), stamvader van de later hier tot aanzien gekomen familie, een bedrijf begon. Een tweede in 1676, niet ver daar vandaan, op Havenrak nr.1, een door Jan Harmensz gestichte bakkerij en als derde de broodbakkerij van 'Uldrick de bakker', ook wel Uldrik Bolijnsz, Bolinius en zelfs Boelenij, op de plaats van Eilandweg 5-5a, eveneens vermeld in 1676 (Rooib.). Niettemin ontvangt de Diaconie in het derde kwart van de 17^e eeuw jaarlijks fl 10,- van 'Hendrick Harmensz bakker volgens contract dat ieder bakker schuldig is zo lang als geen meer dan 2 bakkers in 't dorp zijn' (Rek. fol.12, 19, 26, 33, 41, enz.). De genoemde bakkerijen zijn geen eendagsbloemen geweest. Alle drie staan ze ook in 1742 nog vermeld in het kohier der Personele Quotisatie. Dan zijn ze eigendom van resp. Harmanus Oudenhoff, Pieter Katwoud en Antonij van Diemerren. En ze bleven bestaan tot ver in de twintigste eeuw. De laatste bakkerij die verdween was die op de Eilandweg hoek Zuideinde (laatstelijk bakker Lust).

Een aanwijzing dat er met die restrictie van twee bakkerijen de hand gelicht werd, is het request van Hendrick Harmensz Backer en Uldrick Bolinius van april 1694, waarin ze er bij de vroedschap nog eens op aandringen die verordening te handhaven. Maar veel effect lijkt ook dat niet gehad te hebben.

In de loop van de twee eeuwen die ons onderzoek bestrijkt komen in de archiefstukken natuurlijk regelmatig bakkers ter sprake. In 1679 staat als koper van - een gedeelte van? - Eilandweg 5-5a, waar Uldrick Bolijnsz zijn bakkerij had, nu Jan Bolijnsz Bakker vermeld en in 1685 diens kinderen. In 1691 kwam het bedrijf in handen van Albert Harmensz Bruijn, in 1707 van Hendrick Ockes, in 1721 van Thomas de Vos en in 1731 van Antonij van Diemerren (Rooib.) De familie van Uldrick Bolijnsz vinden we dan nog vermeld in de persoon van Dirck Bolijnsz, die echter 'uijtlandig was' en over wiens goederen dus voogden waren aangesteld (Pers.Quot.1742).

De bakkerij aan de Keerngouw was na Goose Boudewijnsz en diens weduwe eigendom van een lange reeks Broeker opvolgers, maar twee jaar lang, van 1712-1714, ook van 'Mons. Jan Meekhof, Mr.Backer woonende tot Purmerendt' en in 1789 verkocht bakker Cornelis Pranger het bedrijf aan Grietje Molives, wed. Pieter de Jong, als voogd over haar zoon Johannes te

Durgerdam (Reg.O.R.). Later kwam het echter toch weer in Broekse handen. Een zerk met het opschrift 'Cornelis Pranger' is in de kerk te zien (BTP p.188).

Een afschuwelijk lot trof de bakkerij aan het Havenrak nr.1, toen eigendom van Pieter Mars. In 1782 werd zij- vermoedelijk door brand- verwoest. Maar met geld dat in het dorp door middel van een collecte werd opgehaald, kon het pand weer worden opgebouwd (A.P. Bruigom, Het huis Kerkplein 10, 1979, p.18).

In een tijd dat er nog nauwelijks aardappelen gegeten werden was de broodconsumptie heel belangrijk. In Broek verkochten de bakkers wittebrood, bollen, tarwebrood, masteleynen (een mengsel van tarwe en rogge), biscuijt, maar ook suikerkoekjes, krakelingen, soesjes, speculatie, bistellen en moppen (v.E.p.151). Ook de Diaconie was een geregelde afnemer; in het laatste kwart van de 17^e eeuw komen zowel Uldrick en Hendrick Bolijnsz als zoon Jan als broodleveranciers voor, maar ook Hendrick Harmensz.(Diac.rek. passim).

Een goedlopende bakkerij bracht zoals gezegd veel geld op. Bij de verkoop van Keerngouw 3 door de weduwe van Goose Boudewijnsz Bakker moest de koper Arent Egbertsz in 1664 fl.2400,- betalen(fl 2150,-voor het huis + fl 250,- voor het gereedschap). In 1754 was de koopprijs fl 3200,- ,in 1789 zelfs fl 6200,-. De bakkerij Havenrak 1 kostte in 1728 fl 800,-, in 1748 fl 2000,-, in 1752 fl 2800,-, in 1779 fl 3300,-(Rooib.). Doorsnee woonhuizen brachten zulke bedragen lang niet op.

Maar niet alle bakkers ging het zo voor de wind. In de jaren '70 en '80 van de 17^e eeuw moest de Diaconie het gezin van Frans de bakker ondersteunen. In 1686 was het de weduwe van Frans de bakker en later ook wel 'Trijntje Gerrits, weduwe van Frans de bakker'. (Diac.rek.fol.12 e.v.).

BARBIER

In 1839 was Albert Kok 'baardscheerder' (Kollis,II,p.39). Hij oefende zijn bedrijf uit in het huis Keerngouw 2, dat in 1779 gekocht was door zijn vader Anthonij Kok (geb.1755), een man die nogal van zich deed spreken tijdens de politieke ontwikkelingen in de Franse tijd (v.E. pp.220, 222). Albert Kok was blijkens zijn grafzerk, nog te zien op de begraafplaats aan het Roomeinde, geboren in 1785 en gestorven in 1858. Zijn vrouw, Maartje Simons Veen, overleefde hem een jaar. Hun zoon was de later als plaatselijk gelegenheidsdichter bekende Simon Kok.

BEZEMMAKER

Het huis Havenrak 3 werd in 1691 gekocht door Jan Hendricksz Besemaker (Rooib.).Het is strikt genomen niet helemaal zeker of dit zijn beroep was of misschien zijn achternaam, maar dat laatste is onwaarschijnlijk, daar deze verder in Broek zo vroeg niet voorkomt. Meer dan honderd jaar later is dat anders, dan is er een vroedvrouw met de naam Aagje Bezemaker (v.E. p.218; zie ook onder: Vroedvrouw). Jan Hendricksz' collega-bezemmaker in Purmerend was Dirck Adriaansz Wildschut (ca.1650-1694 ; zie Ned.Patriciaat 47, 1961, p.371).

BIERSTEKER

Het voornaamste over deze beroepstak in Broek is bijeengebracht door A.P.Bruigom in zijn artikel 'Over bierstekers, tappers en drinkers' in Broeker Bijdragen 9, nov.1975. Uit een opga-ve in juni 1669 blijkt dat er in Broek toen twee huizen met een zgn. bierstal waren, t.w. Lee-teinde 4-6 en Havenrak 19, destijds eigendom van resp. Jan Hillebrandtsz Nomes en Annetje Decker wed.Jan Cornelisz Hals. Eerstgenoemde stierf al een paar maanden later en het be-graafregister laat iets voelen van de tragische omstandigheden waarin dat plaats moet hebben

gehad: '10 Oct.1669 Is Jan Hillebrantsz Biersteeker begraaven, met sijn dochters Kindtje inde sijn arm.'

BONTWERKER

Een Roelof Jansz Bontwerker koopt in 1679 van de curatoren van Magdalena Jans een woning achteraan het Leeteinde (oud nr.36, bij het tegenwoordige voetbalveld). Het huis staat op grond van de Diaconie en hij moet daarom jaarlijks een paar gulden erfpacht betalen. Dat doet hij t/m 1687 (Diac.rek.). Daarna neemt zijn weduwe die verplichting over, maar dat wordt haar al spoedig te zwaar, en in 1691 vraagt zij van die last ontslagen te mogen worden (Diac.rek.fol.112)

Het huis ging in 1694 in eigendom over aan 'Maritje Wevers' en in 1711 verkoopt 'Maritje Jans wed^w van Jan Roelofsz de wever' het pand (Rooib.). Er is duidelijk een familierelatie tussen die bontwerkers en wevers, maar het is moeilijk te zeggen hoe die precies in elkaar zit. De hier niet algemene voornaam Ma(g)daleen kan bij verder onderzoek houvast bieden. Zie ook onder: Wever.

BUSSEMAKER

Zie: Geweermaker.

CHIRURGIJN

Reijnier ten Oever, 'Churigyn', koopt 1671 één van de beide huizen aan het Havenrak, waar in de 19e eeuw de grote stolpboerderij nr.9-11 verrees. Maar drie jaar later doet hij het alweer van de hand (Rooib.). Van niet lang daarna, 1679 en volgende jaren, dateren betalingen door de Diaconie aan 'Mr. Jan ten Oever' voor medicijnen, visites, enz. (Diac.rek.fol. 20, 25, 34, 42). Waar hij toen woonde is mij niet gebleken, wèl dat hij op 4 jan.1684 begraven werd (DTB).

De Diaconierekeningen uit die jaren vermelden nog meer namen van personen die betalingen ontvangen voor hetzij medicijnen, hetzij medische hulp, altijd met de afkorting 'Mr' voor hun naam. Het behandelen van zieken, wonden, enz. werd ook vaak 'meesteren' genoemd. (bv. op fol.55). In 1681 (fol.33), maar ook later nog wel, wordt een Mr. Hendrick Huysingh of Huytingh genoemd. Deze heeft, gezien de plaats waar ds. Van Heycop hem en zijn vrouw op z'n lidmatenlijst van 1692 inschrijft, mogelijk gewoond in het huis Havenrak 5.

Dit was 1675-1676 eigendom van Jacob de la Haye, med.dr. in Oost-Indië, en daarna van 'Hans Juriaansz alias Lits' (Rooib.). Misschien was Huytingh daar huurder. Achter zijn naam schrijft ds. Van Heycop op een later tijdstip: 'vertrocken met att(estate) na Seven-huysen' Er meldde zich toen bij de vroedschap meteen een andere chirurgijn om Huytingh's plaats in te nemen: Mr. Jan Gerritsz, van Zunderdorp. Hij kreeg vlot de gewenste vergunning (Vroedschapsres.1692, arch.1/6/2 fol.166). Zulke verzoeken kwamen ook daarvòòr wel binnen; in 1671 bv. van de chirurgijn Willem Gees (id.1/6/1 fol.115).

Ook een tweede chirurgijn verliet Broek weer. In de jaren '70 krijgt Mr. Lodewijck de Suyter nog heel regelmatig betalingen van de Diaconie, maar het gaat hem toch niet goed en in najaar 1679 vertrekt hij financieel gesteund door de Broeker Diaconie, naar Amsterdam (fol. 20). En nog een paar maal lezen wij: 'aan Mr.Lodewijck de Suijter in zijn armoede gegeven ...' (fol.23, 31).

Wat nu bekend staat als 'doktershuis' (Havenrak 19) moet vroeger ook Keerngouw 2 geweest zijn. Niet dat daar nooit andere beroepen zijn uitgeoefend, daarvoor zie men bv. onder Winkeliers. Maar in 1670 kwam het in handen van Jacob Thijsz Hoeckboot. Ook zijn vader Thijs

Jacobs had het trouwens al een tijd gehad, maar het in 1655 verkocht aan Muus Cornelisz Timmerman. Van hem kocht nu Jacob Thijsz Hoeckboot het terug (Rooib.). Hij was secretaris van de vroedschap maar ook schoolmeester en bovendien 'serigyn'. Zo althans wordt hij genoemd door Hilbrand Verlaan, die zijn overlijden noteert op 5 jan. 1680 (Hs.Verlaan). De weduwe blijft in het huis, maar in 1702 wordt het tenslotte verkocht aan Mr. Jan Bierman, ook weer een chirurgijn. Deze verkoopt het na twee jaar al weer aan Melchior Groenewoud, Mr. Chirurgijn (1704, Rooib.). Hij was afkomstig uit Zuiderwoude (Diac. rek.1693 fol.129).

Drie opeenvolgende generaties Groenewoud, allen chirurgijns, zouden in het huis Keerngouw 2 hun praktijk uitoefenen. Na Melchior een Abraham (van 1728 tot 1762) en daarna opnieuw een Melchior (1762-1779) (Rooiboek; ook Bruigom-Schoon p.180), Van deze laatste, die ongehuwd bleef, werd in 1800 een boedelinventaris opgemaakt, die een aardig beeld geeft van een Broeker huishouden van die tijd, ook op het gebied van de kleding (Nots. G. de Ruyter, Broek i.W., dd. 23 jan.1800). In de kerk bevindt zich nog de zerk waaronder verschillende leden der familie Groenewoud begraven zijn, met een uitvoerig opschrift (BTP p.186).

Ook na de Groenewouds bleef Keerngouw 2 een 'doktershuis'. De nieuwe eigenaar, Anthonij Kok, was ook weer een chirurgijn en had als zodanig een vaste aanstelling bij de Diaconie (1785, 1787, 1789. Resolutieboek DH 4). Het toeval wil, dat hij een nakomeling was van Jacob Thijsz Hoeckboot. Zijn grafzerk is nog te zien in de kerk (BTP p.206).

Weer even teruggaande in de tijd vinden wij in 1691 als koper van het achterste der beide huizen op het perceel Dorpsstraat 5-7 de 'Chirugyn Hilbrand Bruijn' (Rooib.). Weliswaar kwam hij uit De Koog, zoals ds. Van Heycop noteerde toen hij hem, samen met zijn zuster Geertje Dircks, op 28 mei 1691 aannam, maar hij stamde uit een oude Broeker familie. Zijn overlijden had plaats in 1719, in welk jaar hij op 4 mei begraven werd in graf 131.

Bovenbedoeld huis aan de Dorpsstraat was overigens van 1652-1687 bezit geweest van resp. 'Maritje Reyniers alias Maritje Grave' en, 'Mr.Grave of Reynier' (Rooib.). Het woord Meester doet veronderstellen dat ook hij chirurgijn is geweest.

Aan het Hs. Verlaan ontlene wij nog, dat op 1 nov. 1712 hier Johannis Poolman overleed, 'docktr in de medisine'.

In de loop van de 18^e eeuw praktiseerden hier :

Gerardus Gisius, in 1733 koper van Dorpsstraat 20 (huis met de halsgevel), van de erven Groenewoud (Rooib.). Ook bij de Personele Quotisatie van 1742 staat hij daar vermeld, als Mr. Chirurgijn. Hij overlijdt in 1756 (lidm.lijst 1747).

Frans Lodewijk Basse, die het huis van Gisius' erfgenamen kocht in 1756. Zijn zuster erfde het in 1761 en bewoonde het met haar man, Simon David Valk, die ook weer Mr. Chirurgijn was (in ieder geval in 1765, zie Kollis,II,p.24). In 1782, '83 en '84 was hij vaste chirurgijn bij de Diaconie.

Jurriaan Munnich (Munnik). Ook hij woonde in het huis Dorpsstaat 20, als opvolger van Valk. Chirurgijn bij de Diaconie in 1783, '93, '99 en 1810.

Jan Volkertsz Meppen. Was in 1796 chirurgijn alhier (Kollis,II,p.76). In 1802 koopt hij een huis aan de Keerngouw, dat op de plaats stond waar later lange tijd een leeg erf was en waar niet lang geleden een nieuw gebouw is opgericht (tegenover nr.3, oud nr.61). Blijkbaar beoefende hij het medische vak niet full-time, want in 1803 was hij ook bode van het gemeentelijk bestuur (v.E.p.220). Na zijn dood verkopen de erfgenamen het huis weer ('Huis, Erve en Chirurgijnswinkel', 12 mei 1808). Meppen zal er wel veel aan verbeterd hebben, want het bracht nu 5 x de aankoopprijs op (Reg.O.R.). Toch werd het al vóór 1832 afgebroken.

COLLECTEUR

Dit was een belastinggaarder, meestal aangesteld voor het innen van een specifieke belasting zoals bv. van de turf- en kolen-accijns, haardstedegeld, schoolgeld, e.d.

In 1742 wordt aan de Jaagweg Geerlof Gruys vermeld als collecteur, maar hij heeft ook 'twee paarden als voerman' en een sjees, (Pers.Quot.). Hij was getrouwd met Annaatje Duyts. Op de overgang naar de 19e eeuw wordt als collecteur nog Wijnand Kennedij genoemd. Deze was - als één der weinigen in het oranjegezinde Broek - een overtuigd patriot (v.E.p.218, 220).

COMMISSIONAIR

Tussenpersoon in de koophandel; makelaar.

In 1742 staan als zodanig genoteerd: Arent Brak (Roomeinde 12), Cornelis Koker (Kerkplein 7-8), Jacob Dekker (Havenrak 25-29) en Hendrik Ros (Laan 38-42) (Pers.Quot.).

DIAMANTSNIJDER

Diamanten worden respectievelijk gekloofd, gezaagd, gesneden en geslepen. Het snijden bestaat er uit 'de steen in een soort draaibank te zetten en terwijl deze in beweging is er een andere steen tegenaan te drukken' (M.H. Gans, Juwelen en mensen, Amsterdam 1961 p.173).

In de kerk ligt een grafsteen met het volgende opschrift: 'Hier leyt begraven Pieter Cornelisz sterf den 29 May A^o 1603 en zijn huysvrouw Trintie Jansdr sterf den 22 Oct. A^o 1636. Oock haren soon Cornelis Pietersz Dyamantsnider, sterf den 14 January A^o 1637'. Daaronder een wapenschild met huiskerk en de letters P.C. (BTP p.202).

Geen der genoemden is met zekerheid te identificeren in de lidmatenlijst van 1632 (waar ook latere sterfjaren staan bijgeschreven).

DIENSTBODE

In de lidmatenlijsten en het kohier van de Personele Quotisatie van 1742 veelal kortweg 'meyt' genoemd.

Aaltje Wever, dienstbode bij Claasje Verlaan geb. Bertoen op de Laan was met haar baan niet slecht af. Ze kreeg bij testament fl 2000,- (Nots. V.d.Brink., Amst.4 juni 1783). En Grietje Verlaan, geb.Kat, op De Erven 26, waar ze ook blijkbaar dienstbode was (geweest), liet haar in 1802 fl 200,- na 'voor rouw' (Nots. Boterkoper, Monnickendam nr.3565, A^o 1798). Het best verging het echter Trijntje Bakker, dienstmaagd bij Neeltje Pater, die na de dood van haar meesteres in 1789 een legaat van fl 10.000,- kreeg toegewezen.

FRANSE KOSTSCHOOLHOUDER

In 1681 kreeg Cornelis Verlengh van de vroedschap toestemming tot het houden van een Franse kostschool, maar al gauw wilde hij ook Duitse cursussen gaan geven en dat gaf moeilijkheden (v.E.pp 43-44, maar met jaartalproblemen).

In 1775 wil Hendrik Oudenhoff een Latijnse en Franse kostschool oprichten. Hij werd in datzelfde jaar eigenaar van het grote huis Laan 22-28 (waar hij overigens vermoedelijk al woonde) en had dus de ruimte. Deze Oudenhoff zal wel dezelfde zijn als de opvliegende en handtastelijke man, die we in 1793 als 'procureur' vermeld vinden (zie bij: Pruikemaker). Niet precies het karakter voor een kostschoolhouder.

In 1812 was er behalve deze Oudenhoff ook Elisabeth Sopjes die onderwijs in de Franse taal gaf (v.E.pp.44, 45).

DOODGRAVER

Soms ook gravenmakers genoemd. Degenen die deze macabere taak uitvoerden waren vrijwel altijd ook kerkoppasser en hadden bovendien dikwijls nog een ander (hoofd-)beroep. Zo was

Pieter Claasz Noort (1686-1764) die in 1717 voor fl 20,- 's jaars werd aangesteld (ongerekend de emolumenten), ook timmerman/metselaar en biersteker (arch.1/6/3 fol.135). Hij woonde gemakkelijk dicht bij de kerk, in het huis Leeteinde 4-6.

Latere doodgravers zijn Jan Haver (1764), Pieter Gorter (1773), Jan van Keeren (1778) en Pieter Musch (1788). De laatste dient 1799 bij kerkmeesters een verzoek in om weer in zijn vorige betrekking van doodgraver en kerkoppasser te worden hersteld. Dat gebeurde blijkbaar, maar het werd zijn eigen einde, want 'bij gelegenheid van het schoonmaken der kerk de gordijnen van voor de glazen zullende weghalen is van een ladder gevallen en was daeljk dood' (17 april 1817, arch.14/1).

GEWEERMAKER

Om aan geld te komen wordt er nu en dan door de kerkmeesters het een of ander verkocht. In 1671 bv. een omgewaaide boom (fl 1,10), 'eenige rommelinghe die op de werf lag' (fl 10.7,-) en 'cooper aen Jan die Bussemaecker' (fl -,11). In die roerige jaren, waarin in het dorp zelfs een gewapende burgerwacht of schutterij was ingesteld (v.E.p.78 e.v.), moet voor een geweermaker hier wel werk zijn geweest.

GLAZENMAKER

De vroegst gevonden vermelding is een betaling in 1629 van 55 gulden door de kerkmeesters aan Pieter de Glasemaeker 'voor het glas over het portaal' (kerk.uitgavenboek). Een 'Claes Cornelisse Ghlaessemacker' krijgt in 1639 89 gulden 'voor die ghlaesen uyt te nemen en weder in te setten en te verloeden' (ibidem). Twee jaar later is er weer sprake van 'Pieter die glaesemaeker' en in hetzelfde jaar vermeldt het kerkelijk uitgavenboek 'fl 3,16 voor die glaesemaeker van Hoorn verteert tot Jan Speelmans' (een herberg even buiten de dorpskom in de Broekermeer). En even verder wordt 'het glaes van Hoorn' vermeld, dat is dus het raam dat de stad Hoorn aan de Broeker kerk ten geschenke gaf, zoals ook bv. Amsterdam dat deed, evenals de Prins van Oranje.

In 1658 wordt 'Jacob Meyndertsz glasemaker' eigenaar van het huis Eilandweg 9-11. Hij sterft in 1673 en in 1681 verkoopt zijn weduwe Grietje Klaas Poort het huis (Rooib.; lidm.lijst 1665). De naam Meyndert kwam toen in Broek nog maar zelden voor en leidt ons vermoedelijk naar de familie Kos, waarin ook anderen zich met het bouwvak bezig hielden. Wij komen hen nog tegen bij de metselaars.

Heeft een van glazenmakers uit Hoorn of een collega zich na 1640 hier blijvend gevestigd? In 1691 besluit de vroedschap dat Floris Jacobsz glasemaker hier mag komen wonen en zijn werk doen (arch.1/6/2 fol.155). En in 1706 betaalt de kerk fl 36,- aan 'floris barenz van Hoorn voor verloeden van glas van Suyderwou in broecker kerck en eenige nieuwe ruijte te backe laten'. Als 'Floris Barentsz' was hem ook in 1696 al een groot bedrag betaald en als 'Floris Barentse Hoorn Glasemaker' staat hij op de lidmatenlijst van ds. Van Heycop uit 1692. Hij woont dan aan de Jaagweg nr.1 (fam.Stöve), hetzelfde huis waar dan ook Jan Pietersz Opdam en zijn vrouw wonen. In 1710 wordt hij, als echtgenoot van 'Neeltje Jacobs van Rossen off Bootsman' eigenaar van een huis ter plaatse van Havenrak 9-11 (Rooib. onder nr.67). Uit de kerkelijke boekhouding leren wij ook nog een andere glazenmaker in Broek kennen, t.w. Baltus Harmensz (Ros). Voor 'tien gebacken nieuwen glaesen en andere glaessen ver stelt' krijgt hij in 1671 de som van fl 104,15 en in 1674 volgt nog een veel kleiner bedrag. Ook de Diaconie betaalt hem voor geleverd werk. Hij komt ook voor op een lijst van weerbare mannen uit die tijd: 'Baltus de glaesemaker' (ca.1672, arch.1/6/1). Dit was de schoonzoon van Goose Boudewijnsz, die wij tegenkwamen als stichter van de bakkerij aan de Keerngouw (Ned.Patr. 65, 1980-'81 p.10). Een nakomeling van hem was in 1787-'88 de bouwheer van het

statige huis De Erven 5, waar boven de deur een wapenschild met zijn sprekend wapen (een paard of ros) is aangebracht.

In 1740 is Jan Souw, 'schilder en glasemaker', getuige als Jan Hilbrandsz Verlaan zijn testament laat opmaken (Nots. J.Bruijn, Monnickendam 3 jan. 1740). Combinatie van beide ambachten kwam natuurlijk vaker voor: uit 1782 dateert de vermelding van Pieter Bertoen als 'schilder en glasemaker' (Diac.rek.).

GRAANHANDELAAR

In 1795 wordt gewag gemaakt van 'Cornelis Koker als zynde de eenigste graanhandelaar te deser plaatse' (Vergadering der municipaliteit dd. 23 mei 1795, arch.1/7/1). Dit is vermoedelijk Cornelis Cornelisz Koker (1766-1806), gehuwd met Maritje Bakker en eigenaar-bewoner van het mooie huis Erven 10-14.

GRAVENMAKER

Zie: Doodgraver.

HERBERGIER

Zie: Waard.

HOOFDWACHT

Zie: Nachtwaker.

HORLOGEMAKER

Adriaan Swart, horlogiemaker, is getuige bij een testamentaire beschikking van Eefje Compaan, wed. Cornelis Dekker, tussen 1809 en 1825 (Kerkarchief, portef. met losse stukken). Volgens het begraafboek werd op 9 maart 1830 een Adriaan Swart begraven. De grafsteen in de kerk, met slechts de naam 'Adriaan Swart' zal mogelijk betrekking hebben op Adriaan Cornelisz Swart, gestorven op 2 juni 1771 (lidm.lijst 1747; BTP p.185).

HOUTZAAGMOLENAAR

In de 17e eeuw was Cornelis Gijsbertsz Bos houtzaagmolenaar op één van de Rietnesjes. In het oorlogsjaar 1672 werd hier ook kruit gemalen, maar in 1674 blijkt de molen al weer verdwenen (Broeker Bijdr. 8,1975, p.36). Op 1 mei 1676 besluit de vroedschap éénparig, dat de afgebroken en verplaatste 'saagmolen van Keyser gekogt voortaan vry van de verponding van de molen (zou zijn), blyvende de verponding van de grond' (arch.1/10/2). Misschien gaat het hier wel om dezelfde molen. Wie Keyser was heb ik niet kunnen vaststellen; een Cornelis Pietersz Keyser was in 1681 koper van Zuideinde 12-16, en dit ging in 1685 over op zijn zoon Pieter Cornelisz (Rooib.).

HOVENIER

Zie: Tuinman.

KAARSENMAKER

In de Diaconierekeningen van 1678-1693 staan herhaaldelijk betalingen geboekt voor kaarsen in de kerk, aan Gerrit Pouwelsz, soms ook aan Trijntje Wijbs. Deze waren winkeliers op Kerkplein 10, dus vermoedelijk gaat het hier niet om kaarsenmakers maar om kaarsenverkopers. In 1682 bv. leverde Trijntje Wijbs 80 pond kaarsen voor de kerk à 4½ stuiver het stuk (Diac.rek.fol.40). Deze waren dus bedoeld voor dezelfde koperen kronen die ook nu, bijna drie en een kwart eeuw later, nog gebruikt worden. Een interessant reglement op het ontsteken van die kaarsen is opgenomen in het Diaconie-resolutieboek op 13 sept. 1795. Op Woensdagavond, zo leest men daar, brandden er in totaal 106 kaarsen in de kerk. Geen wonder dat er grote bestellingen worden gedaan. Op dezelfde datum staat er een van 300 pond kaarsen geboekt, bij Garbrand Gestman (Zuideinde 22). Dat waren geen waskaarsen meer, maar smeerkarsen. Al in 1781 had de Diaconie besloten daartoe over te gaan. Een kleine kaarsenfabriek of smeersmelterij werd in 1825 gebouwd in wat nu de tuin is van De Erven 26.

KAASHANDELAAR

Van later dan de hier behandelde periode, de tweede helft van de 19^e eeuw, zijn de namen van grote en kleinere kaashandelaren bekend, evenals de plaats van een aantal van hun pakhuizen (Broeker Bijdr.49, 2003).

Ook uit een vroegere periode zijn ons enkele namen van kaasleveranciers overgeleverd maar van hen is veel minder bekend. Grote afnemer was uiteraard de Diaconie. In het uitgavenboek over de jaren 1678-1693 zijn dan ook meer dan eens betalingen genoteerd voor partijen die geleverd zijn door Jan Huijghen (die waarschijnlijk aan het Kerkplein woonde, ter plaatse van de nrs. 7 en 8), Claas Admiraal (of Ammeraal), mogelijk Laan 14, en Stoffel Jansz. De ongewone voornaam van deze laatste wijst in de richting van de familie Ten Oever, waar men tezelfdertijd inderdaad een Stoffel Jansz kent, 1687-1697 eigenaar van één der beide huizen op het perceel Dorpsstraat 5-7 (Rooib.). Het gaat om telkens flinke hoeveelheden, variërend van 40 tot 80 pond. Betalingen voor kaas aan 'd Schout' zullen ook wel betrekking hebben op Admiraal, die meermalen met die functie voorkomt in de acten van notaris Gerbrand Coomen (Broeker Bijdr. 2003 p.443 noot 5; zie ook v.E.p.250).

KLEERMAKER

Ze worden hier altijd met de term 'snijder' aangeduid. Al in 1608 wordt Jonge Klaas Jansz Sniijders vermeld als eigenaar van het achteruit gelegen huis Havenrak 3 (Rooib.). Een Klaas Cornelisz Sniijder koopt 1626 het pand Roomeinde 8, althans het 'voorhuys daer Bregje Jacobs uyt gestorven is' (Rooib.).

Niet veel later vinden we Reijnier de snijder, getrouwd met Griet Jans.

Ds. Bouman bezoekt hen in 1648 in hun woning aan De Erven. Als hij in 1665 opnieuw een lidmatenlijst opstelt noteert hij daarin: 'Reijndert Reijndersz de snijd' en later daarachter 'ontslaapen d.20 nov. 1673'. Zijn vrouw is Griet of Geert Jans, 'gerust 10 juli 1683', die weduwe was van Muus Hilbrandsz, van wie het huis afkomstig was (Rooib.).

In de Diaconierekeningen is in deze jaren meermalen sprake van een Jan Dirksz snijder, voor wie de Diaconie betalingen doet, w.o. in 1678 'voor 6 hemden voor de kinderen' (fol.11). In 1688 is hij 'Jan Sniijder zaliger' (fol.83). In 1690 staat er in het boek een betaling aan 'Hans de snijder'. Dat is ook de man die meer dan eens van zich laat horen bij de krijgsverrichtingen in het rampjaar 1672; hij schoot zichzelf daarbij per ongeluk door zijn teen (v.E.pp.81, 83. Van Zeggelaar, Blikken in het verleden van Waterland, 1900, pp.294, 296). Of en hoe er verwantschap is met Hans van Weert de lakenkoper, die blijkens zijn grafzerk zoon van een 'Reyner' was, kon niet worden vastgesteld.

Uit de 18^e eeuw is ons de naam van IJsbrand Koomen, Mr. Kleermaker, overgeleverd. Hij kocht in 1712 een huis op de plaats waar nu de voormalige Boerenleenbank staat (Kerkplein 9), (Reg.O.R.). In 1736 verkoopt hij het weer en in 1742 vinden we hem op Havenrak 3 (Pers.Quot.). Maar intussen had hij op het Roomeinde een huis ter plaatse van huidig nr. 23 geërfd, en dat werd zijn woonhuis, zoals de lidmatenlijst van 1747 aantoont. Op de plattegrond die zijn buurman Cornelis Schoon van zijn eigen erf tekent, staat in het belendend perceel zijn naam dan ook aangegeven (Bruigom-Schoon pl.88). Koomen overlijdt op 19 nov. 1755 en dan wordt Aaltje Koomen eigenares. Zij is waarschijnlijk niet zijn weduwe, zoals bij Bruigom p. 206 vermeld staat, maar een zuster.

KLOMPENMAKER

Aan de Jaagweg woonde aan het einde van de 17^e eeuw een 'Albert Barentse klompemaker' met zijn vrouw Trijntje Dircks. Ds. Van Heycop noteerde dat in zijn lidmatenlijst die hij 1692 opmaakte. Later schreef hij hun overlijdensdata erbij, resp. 10 juni 1694 en 16 juni 1698.

KOEHOUDER

Met dit beroep worden bij de Personele Quotisatie van 1742 vermeld: Cornelis Munnik (Zuideinde 3, dat hij in 1718 gekocht had. De boerderij is in 1965 gesloopt en vervangen door een modern woonhuis) en Maarten Brand (Molengouw 6, in 1730 gekocht, maar in 1754 door de voogden over zijn kinderen van de hand gedaan). En verder nog een aantal in de Broekermeer. Over de molestatie van Maarten Brand door de bedelaar Hendrik Taberak zie v.E.p.190. Er moeten in Broek echter veel meer veehouders zijn geweest. Van Engelenburg noemt voor 1769 een getal van 38, waarvan 26 in het dorp (p.161). Vermoedelijk was een flink aantal van hen 'niet taxabel', d.w.z. beneden de belastinggrens.

KOETSIER

In de hier behandelde periode geen vermeldingen gevonden, maar wel in 1842. Toen was Cornelis Ooms koetsier van Lijsje Bakker-van Vuure (1773-1847), die in het grote huis woonde waar later Dorpsstraat 4 gebouwd zou worden (Kollis, II, pp.39, 43). Ooms zelf woonde Eilandweg 15-17.

KOMENIJSWINKELIER

Zie: Winkelier.

KOOPMAN

Onder deze enigszins vage noemer staan in het kohier van de Personele Quotisatie 23 personen ingeschreven, die het meest kapitaalkrachtige deel van de bevolking alhier vertegenwoordigen. Voor hun namen en adressen wordt hier korthedshalve verwezen naar Broeker Bijdragen nr. 44 (sept. 2000).

Over een 17^e -eeuwse Broeker koopman handelt het nummer van de Broeker Bijdragen dat gewijd is aan Jan Nanninghsz (nr. 41, maart 1998).

KOPERSLAGER

In 1688 kreeg Jan Jacobsz Gijs, Coperslager van Edam, toestemming om hier zijn handwerk te komen uitoefenen (vroedschapsnotulen 16 dec. 1688, arch.1/6/2). In 1691 vraagt hij de

vroedschap 'om de arme ketel aen hem te mogen hebben, mits dat hij de armen daar een seker stuck gelt voor sal geven; is met eenparige stemmen verstaan 't selve te laten blijven soo als 't nu is'. (arch.1/6/2 fol.152). Over het gebruik van die armen-ketel: v.E.p.177.

KUIPER

Lijsje Jans, wed. van Teunis de kuiper, verkoopt in 1649 het huis Zuideinde 8-8a. Het achterhuis van nr. 20 aldaar werd in 1661 eigendom van de kuiper Marcus Arentsz, gestorven 11 mei 1683 (Rooib.; lidmatenlijst 1665). Zijn weduwe verkocht daarop het huis. Er meldden zich bij de vroedschap vier gegadigden om zijn plaats in te nemen, waaruit een keuze gedaan werd (arch.1/6/2 fol.83). A^o 1688 krijgt Dirck Martensz Stam, kuiper te Monnickendam, toestemming hier te komen wonen (arch.1/6/2 fol.137). Maar of dat ook gebeurd is? In 1691 verleent de vroedschap opnieuw toestemming aan Dirck Stam om hier te komen wonen en zijn handwerk uit te oefenen, maar hij heet nu kuyper te Ilpendam (arch.1/6/2 fol.153). Eenzelfde soort verzoek werd het jaar daarop ingediend door Steven Claasz, kuiper te Purmerend, maar dit werd afgewezen, omdat de aanwezige kuipers het werk wel af konden (arch.1/6/2 fol.165).

LAKENKOPER

In 1636 wordt 'Hans van Wiert Lakenkoper' eigenaar van Jaagweg 1, het pand waar in onze tijd jarenlang de textielzaak van de familie Stöve in gevestigd was. Op 17 april 1675 verkoopt 'Hans of Jan van Wiert' het weer (Rooib.). Hij wordt ook in de kerkerekeningen vermeld: In 1674 levert hij laken voor de preekstoel. Op zijn grafsteen in de kerk ('Hans Reynersz van Weert') wordt zijn wapen - dat niet als vrijwel alle andere is uitgehakt- bekroond door een schaapscheerdersschaar, zeker een zinspeling op zijn beroep (ook op een andere zerk, in de noordbeuk van de kerk, is , zo'n schaar te zien, vergezeld van de letters W ,B en K, maar hiervan is onbekend aan wie ze toebehoren). Ook in de lijst van weerbare mannen, die in 1672 werd opgesteld, vinden we 'Jan van Wiert' weer (arch.1/6/1).

Tezelfdertijd woonde er in Broek nòg een lakenhandelaar, t.w. 'Grebber Klaasz Lakenkoper', die in 1628 en 1632 te boek staat als eigenaar van Leeteinde 20. In 1638 verkoopt zijn weduwe, Neeltje Luijts, het weer aan een lakenkoper genaamd Pieter Andr. Hesseling, maar die doet het twee jaar later al weer van de hand (Rooib.). Deze Grebber Klaasz Lakenkoper moet niet verward worden met een andere Grebber Klaasz, zijn tijdgenoot, die aan de Jaagweg woonde (huis afgebroken, oud nr. 98) en die pas in januari 1655 stierf (lidmatenlijst 1648). Deze Grebber Klaasz komt ook een keer voor met de naam Groen; zijn beroep is niet bekend. Of de Jan Frederycksz, die in 1622 of '23 fl 11.8.0 betaald kreeg voor 'den fraey aen de preckstoel' ook tot de Broeker lakenkopers gerekend moet worden is niet duidelijk (kerk. uitgavenboek).

LANTAARNOPSTEKER

Toen uit het legaat van fl 40.000,- dat Geertje Ploeger-Pols in 1785 aan het dorp naliet, langs de wegen de olielantaarns werden geplaatst waarvan nu nog enkele originele exemplaren over zijn, werd ook een instructie voor de lantaarnopstekers opgesteld. De lantaarns brandden elke avond in de periode 20 sept.-20 maart (v.E.p.170).

Later waren de lantaarnopstekers vaak ook dorpomroeper en/of nachtwaker, functies die hier ook al vóór die van lantaarnopsteker bestonden.

In 1798 was Jacob Poolman lantaarnopsteker en omroeper. In 1803 komt hij voor als nachtwacht (v.E.pp.218,220).

LEIDEKKER

In 1682 betaalt de kerk 'Gerrijt Barens leydecker' voor verschillende werkzaamheden, o.a. voor 'Doomene sin soomer huys' (kerk.uitgavenboek). Maar het staat niet vast dat deze Gerrit een Broeker was.

LINNENWEVER

'Jan Jacobsz Stevens linneweaver' wordt 1626 eigenaar van het huis Eilandweg 5-5a (later de bakkerij van Uldrik Bolijnsz en opvolgers) (Rooib.).

METSELAAR

Ook voor dit ambacht levert het uitgavenboek van de kerk weer interessante gegevens. In 1617 wordt fl 46 betaald 'aan Symon Taey voor heyen de straet en masselen (=metselen) en de Kalck'. De ontvanger van dat bedrag was niet de eerste de beste. Symon Claesz Tay komt in de vroedschap voor van 1597-1601 (v.E.p.209). In de jaren 1624-'28 staat hij vermeld als eigenaar van Laan 18 (met het deurekalf uit 1593!). Wanneer hij overleed is niet bekend, maar wel is de grafzerk van zijn vrouw nog in de kerk aanwezig en daarop is te lezen, dat zij al in 1597 overleed (BTP p.206). De Jan Symonsz Tay, die in 1635 in Turkije gevangen zat en voor wie zijn zusters zich tot schepenen wendden ter aanstelling van een voogd, die dan land van hun broer kon verkopen om zijn losgeld te betalen (v.E.p.133), is mogelijk hun zoon. In de jaren '40 van de 17e eeuw is in het 'Kercke-boeck' meermalen sprake van betalingen aan 'Allemer de metselaar, maar wie dat precies was blijkt niet. Na hem verschijnt 'Meyndert de metselaar' in de rekeningen en hiervan weten we wèl wie 't was, nl. Meyndert Pietersz Kos. Ook diens zoon Pieter Meyndertsz Kos is later aan de kerk werkzaam. Vermoedelijk is in hen eerder een soort aannemer te zien dan alleen maar simpele metselaars. Ook sociaal gezien stonden ze dicht bij de bovenlaag. Meindert Kos maakt in 1735 samen met Cornelis Schoon en Hilbrand Verlaan per schip een plezierreisje naar Dantzig; een kleindochter van Meindert Kos de oude (gest. 1680) trouwt met de latere burgemeester Hendrik Kat (1688-1767) en wordt zo de moeder van Grietje Kat, die heel lang het huis Erven 26 bewoont. De werf of werkplaats van hun bouwbedrijf had de familie Kos waarschijnlijk bij hun huis op de Eilandweg (nr.20).

Intussen was er in Broek ook nog een collega-metselaar actief. In de lijst van weerbare mannen A^o 1672 komt naast Meynder de metselaar ook Douwen de metselaar voor (arch.1/6/1), dezelfde ongetwijfeld die ds. Bouman als lidmaat inschrijft in 1665 als 'Douwen Aukes metselaar'. Deze is Kos' buurman op de Eilandweg, waar hij ter plaatse van nr.19 woont, samen met zijn vrouw Geertje Muus, gestorven 1 maart 1680.

In het centrum van het dorp woont de metselaar-timmerman tevens biersteker Pieter Claasz Noort (1686-1764). Net als de anderen voerde hij grote werken uit aan de kerk, behalve metselwerk ook het plaatsen van glasvensters, straatwerk en letters hakken op de zerken (resp. 1728 en 1731 in het Kercke-boeck). Zoals reeds vermeld woonde hij Leeteinde 4-6.

Mogelijke concurrent was Cornelis Thomasz de Vos, die als meester metselaar in 1728 een huis verderop aan het Leeteinde koopt, gelegen bij het tegenwoordige voetbalveld en afgebroken na 1832 (Reg.O.R.).

Bij de Diaconie, die in 1778 haar nieuwe weeshuis aan het Leeteinde had geopend, worden in de jaren daarna regelmatig vaste metselaars aangesteld (zoals trouwens ook geldt voor andere functies). Jan van Keeren in 1779 en volgende jaren, later ook Gerrit Gijsen, Jelle Witsz, Jacob Donker en Wessel Bulsing (Resolutieboek DH 4 en 5).

